

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 24/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av socialvårdslagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 8 september 2005 en proposition med förslag till lag om ändring av socialvårdslagen (RP 95/2005 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motion:

— en lagmotion med förslag till lag om ändring av socialvårdslagen (LM 88/2005 rd — Ulla Anttila /gröna m.fl.), som remitterades till utskottet den 15 september 2005.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 34/2005 rd) har bifogats betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Anne-Marie Brisson, social- och hälsovårdsministeriet

- utvecklingschef Raija Heinola, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- överinspektör Pirjo Kainulainen, länsstyrelsen i Södra Finlands län
- specialsakkunnig Eevaliisa Virnes, Finlands Kommunförbund
- chef för social- och närarbete Tarja Kivekäs, Helsingfors stad
- tf. resultatområdeschef Sirkka Karhula, Jyväskylä stad
- grundtrygghetschef Hannu Kallunki, Kuusamo stad
- verksamhetsledare Varpu Kettunen, Alzheimer Centralförbundet rf
- handikappombudsman, jurist Elina Akaan-Penttilä, Invalidförbundet
- handikappombudsman, vicehäradshövding Sirkka Sivula, Kehitysvammaisten Tukiliitto
- verksamhetsledare Marja-Liisa Kunnas, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry.

Dessutom har Centralförbundet för de gamlas väl ry lämnat ett skriftligt utlåtande.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår att socialvårdslagen ändras genom att det tillfogas bestämmelser om kommunernas skyldighet att ordna en bedömning av

servicebehovet. I brådskande situationer ska behovet av service bedömas utan dröjsmål. I icke-brådskande situationer ska kommunen i fråga om personer som har fyllt 80 år och personer som får särskilt vårdbidrag enligt folkpensions-

lagen tillhandahålla bedömning av servicebehovet senast den sjunde vardagen efter det att kontakt tagits med kommunen. Propositionen rubbar inte kommunens skyldighet att ordna socialvårdsservice, men den preciserar proceduren genom vilka klienterna blir delaktiga i servicen.

I propositionen föreslås dessutom en teknisk ändring i 41 § 2 mom. i socialvårdslagen.

Lagen avses träda i kraft den 1 mars 2006

Lagmotionen

I lagmotion LM 88/2005 rd föreslås en ändring av socialvårdslagen med den innebörden att

kommunen i andra än i brådskande fall är skyldig att i fråga om en person som fyllt 80 år, en person som får vårdbidrag för pensionstagare enligt 30 a § 1 mom. 1 punkten i folkpensionslagen och en person som får vårdbidrag, förhöjt vårdbidrag eller specialvårdsbidrag enligt 2 § i lagen om vårdbidrag för barn tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att personen i fråga eller hans eller hennes lagliga företrädare eller någon annan person eller en myndighet har tagit kontakt med den för socialservicen ansvariga myndigheten i kommunen för att få service.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utskottet anser att tidsgränsen för bedömning av behovet av socialservice principiellt sett är en reform som underlättar för klienterna inom socialvården och bidrar till likabehandling av dem. Tack vare den positiva särbehandlingen i lagförslaget kan åldringar och personer som får särskilt vårdbidrag enligt folkpensionslagen lättare komma i åtnjutande av sociala tjänster.

Enligt utredning till utskottet upplever de flesta som fyllt 65 år att de har god hälsa och ser åldrandet som något positivt. Under de senaste årtiondena har funktionsförmågan bland de äldre blivit bättre men trots det avtar förmågan att klara av de basala funktionerna snabbt efter att åldern 80—85 passerats. Av vårdanmälningsregistret vid Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården kan utläsas att hemservice börjar användas regelbundet vid en snittålder på 80 medan permanent institutionsvård blir aktuell ungefär vid 82-års ålder.

Med tanke på att den preventiva socialvården ska sättas in lämpligt och vid rätt tidpunkt är det enligt utskottets mening något problematiskt att åldersgränsen för bedömning av servicebehovet lagts vid 80 år. Preventiva hembesök kan i enskilda fall vara av avgörande betydelse när det gäller att upptäcka vårdbehov och hjälpa en person att klara sig hemma. Utskottet påpekar att ål-

dersgränsen inte hindrar kommunerna från att göra bedömningar av servicebehovet också för yngre än 80-åringar. Det viktigaste är att i preventivt syfte utreda vilka stödtjänster en person, oavsett ålder, behöver för att fortsättningsvis kunna bo hemma. När det finns tillräckligt med empiriska belägg för hur reformen utfallit är det på sin plats med en bedömning av om åldersgränsen är lämplig eller inte, menar utskottet.

För att planer ska kunna göras upp för servicen och tjänster utföras bör bedömningen av servicebehovet läggas upp brett så att hänsyn tas till såväl behovet av fysiskt, kognitivt, psykiskt och socialt stöd som till behov av ändringar i boendemiljön. Den som utför bedömningen av servicebehovet bör enligt utskottets mening ha dels yrkesutbildning för social- eller hälsovården, dels en tillräckligt övergripande syn på klientens förmåga att klara sig socialt. Kommunen ska sedan utifrån behovet av service ordna behövliga tjänster antingen i egen regim eller köpa dem av privata tjänsteleverantörer.

Ordnande av socialvård ska enligt 6 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården basera sig på ett myndighetsbeslut, eller när privat socialvård ordnas, på ett skriftligt avtal mellan dem som lämnar socialvård och klienten. Syftet med bestämmelsen har varit att ändra på den praxis som särskilt påtalats i moti-

ven till nämnda lag, nämligen att klienter som ansökt om socialvårdstjänster eller socialvårdsförmåner endast muntligt informerats om att de inte kommer att få de behövliga tjänsterna. Särskilt vid avslag är det viktigt att klienten får ett skriftligt beslut för att rättsskyddet ska tillgodoses och klienten kunna söka ändring, understryker utskottet.

Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att bestämmelserna inte omfattar dem som får stöd enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om handikappbidrag. Enligt utredning betalas handikappbidrag huvudsakligen till personer som är ute i arbetslivet eller studerar. Social- och hälsovårdsutskottet ser det berättigade i att man försöker få med dem i bedömningen — särskilt dem som löper den största risken att falla utanför servicesystemet. Därför är det lämpligt att först se vilka erfarenheter bedömningen inom utsatt tid ger inom äldreomsorgen och det sociala arbetet innan man börjar fundera på att utvidga systemet exempelvis till personer som får vårdbidrag

för handikappade eller vårdbidrag för barn. Men utskottet vill trots allt understryka att särbehandling av äldre inte får leda till att andra grupper får sämre service. Det gäller att se till att det särskilda behov av vård som handikappade barn och deras familjer har tillgodoses.

Motionen

Utskottet har till de delar som avses i lagmotionen godkänt förslaget till lag om ändring av socialvårdslagen i enlighet med regeringens förslag. Av utskottets ståndpunkt följer att lagmotionen förkastas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslaget godkänns utan ändringar och

att lagmotion LM 88/2005 rd förkastas.

Helsingfors den 16 november 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
vordf. Eero Akaan-Penttilä /saml
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löw /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent

Leena Rauhala /kd
Juha Rehula /cent
Arto Seppälä /sd
Tapani Tölli /cent
Raija Vahasalo /saml
Erkki Virtanen /vänst
Tuula Väättäin /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

RESERVATION

Motivering

Enligt den föreslagna nya bestämmelsen är kommunen skyldig att tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice för dels personer som fyllt 80 år, dels personer som får ett särskilt vårdbidrag enligt folkpensionslagen. Bedömningen av servicebehovet ger inte klienten subjektiv rätt till service. Enligt propositionsmotiven ska bedömningen av servicebehovet följas av antingen ett tillstyrkande eller ett avstyrkande beslut om beviljande av service. Motiven tyder på att det alltid ska fattas ett förvaltningsbeslut efter bedömningen. Därför föreslår vi att skyldigheten ska sägas klart ut i 40 a §. Ett förvaltningsbeslut borgar för klientens rättsskydd och driver på tillhandahållandet av tjänster.

Regeringen föreslår 80 års ålder som nedre gräns för bedömning av servicebehovet. Åldersgränsen bör sättas lägre, eftersom redan var tredje person över 75 år behöver dagligen hjälp. Särskilt för män är åldersgränsen 80 år hög med beaktande av att den förväntade livslängden för finska män är 74 år. Dessutom visar statistik att behovet av institutionsvård i snitt börjar vid 82 års ålder. Om man alltså vill ge åldringar större chanser att klara sig själva hemma och leva ett bra liv och samtidigt minska institutionsvården bör bedömningen av servicebehovet redan göras för 75-åringar. Genom att bedömningen sätts in så tidigt som möjligt blir det möjligt för åldringar att bibehålla och stärka sin hälsa och funktionsförmåga och klara av att bo hemma i stället för på institution.

Förslaget

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslaget i övrigt godkänns enligt betänkandet men 40 a § med ändringar som följer:

40 a §

I brådskande fall skall behovet av socialservice bedömas utan dröjsmål *och ett förvaltningsbeslut om eventuella åtgärder fattas utifrån bedömningen.*

I andra än i brådskande fall är kommunen skyldig att i fråga om en person som har fyllt 75 år tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att personen i fråga, eller hans eller hennes lagliga företrädare eller anhöriga eller någon annan person eller en myndighet, för att få service har tagit kontakt med den myndighet i kommunen som ansvarar för socialservicen. På motsvarande sätt skall kommunen tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice i fråga om en person som får vårdbidrag för pensionstagare i enlighet med 30 a § 1 mom. 1 punkten i folkpensionslagen. *Också när det gäller personer över 75 år och personer som avses i 30 a § 1 mom. 1 punkten i folkpensionslagen skall ett förvaltningsbeslut om eventuella åtgärder fattas utifrån bedömningen.*

Helsingfors den 16 november 2005

Eero Akaan-Penttilä /saml
Raija Vahasalo /saml
Sirpa Asko-Seljavaara /saml

Leena Rauhala /kd
Erkki Virtanen /vänst